

Értékelés: A költő magas művészi szinten adja önmagát, egyben a cigányok belső világát. Erős hitvallást, etikus, tiszta emberi tartást, érzelmi gazdagságot sugároz egyszerűnek tetsző, ám érzékeny és változatos eszközökkel, üde névátvitelekkel, újító megoldásokkal. Üzenete a lelki testvériség: mindannyiunkat az örök emberi érzelmek irányítanak. Üzenete tehát a cigány és nem cigány, az ember és az ember közötti megértést, a kölcsönös megbecsülést is elősegíti a humanizmus sugárzásával.

Szeretnénk remélni, hogy ez a vázlatos verselemzés is ösztönzést adhat a cigányság teljesebb megismeréséhez, a magyartanár kollégáknak pedig bátorságot adhat cigány irodalmi alkotások önálló elemzéséhez.

PALLÁNÉ SZÉNÁSI MAGDOLNA
főiskolai adjunktus
Szent István Egyetem Főiskolai Kara
Jászberény

Szerelmes levél a németórán

A szóban forgó levél (*Liebesbrief*) *Josef Michaelis* költő elképzelése szerint matematikaórán született, de azért természetesen nem tartjuk kizártnak, hogy a témáról a németórákon is szó essék. Sőt. Nem a tantárgyak közötti kapcsolatokról szeretnénk itt szót ejteni, sokkal inkább arról, hogy egy egyszerű gyermekverset milyen sokszínűen lehet a tanítás és a nevelés szempontjából felhasználni.

Josef Michaelis: Liebesbrief
(Aus der 6. Klasse)

Herzallerliebste Adelheid!
Du bist so schön und fesch dein Kleid,
Ich liebe Dich von vanzem Herz,
Doch du bereitest mir nur Schmerz –
Du äugelst ja Andreas an
Und hilfst dem dummen Fabian,
Aufgaben sagst dem Konrad vor,
Auf Hans wartest am Gartentor,
Im Schulchor stehst du neben Franz,
Dem Paul versprichst du einen Tanz,
Spazierst mit Jürgen jeden Tag,
Feierst mit Fritz den Namenstag,
Beim Essen kriegst der Kunz den Reis,
Du küßt den Oskar – wie man weiß –
Mit Alfred spielst do oft Klavier,
Viktor macht Ausflüge mit Dir,
Dein' Ranzen trägt der dicke Klaus,

Der Karl begleitet dich nach Haus,
Videofilme schaut mit Ernst –
Nur mich alleine nimmst nicht ernst –
Du sprichst niemals am Flur mit mir
Und schickst zurück kein Briefpapier,
So schwer fällt Dir ein gutes Wort?
Antworte, bitte, jetzt sofort!
Ich möchte von Dir einen Kuß –
Es grüßt Dich:
Dein Amadeus
Matematikstunde, 10.27 h
(NS: Die Lehrerin hat acht auf mich, gib deine Antwort dem Erich!)

A beszélgetésben 14 nappali tagozatos (21-22 éves) hallgató vett részt, akik a német nyelv műveltségi területen tanulnak.

A verset két szempontból vizsgáltuk:

1. Hogyan fejleszhető a tanulók nyelvtudása a vers segítségével?
2. Mi a jelentősége a gyermekszerelemnek – az érintettek,
 - az osztályközösség,
 - és a tágabb közösség szempontjából?

A hallgatókat érdekelte a téma, újszerűnek és fontosnak tartották. Nemcsak érzelmileg, hanem módszertanilag is pozitívan álltak a feladathoz, és számos ötletet osztottak meg társaikkal, amelyeket a nyelvi foglalkozásokon valóban eredményesen lehet használni.

Ezek közül felsorolnék most néhányat:

– A hatodik osztályos tanulókat már valószínű, hogy érdekli a téma, így a motiváltság nem lehet probléma. A jó képességű tanulók már meg tudják tanulni az egész verset. Dallama, ritmusa, egyszerű tartalma miatt rövid sorai könnyen megjegyezhetőek. Az érdekes, hangulatos összefüggő szövegek tartósabban megmaradnak a gyermekek emlékezetében, mint az összefüggéstelen szóhalmazok. Így bővíthetnénk a szókincset, javíthatnánk a kommunikációs készséget.

Többen tartották elképzelhetőnek a vers dramatizálását. Erre többféle verziót is mondtak.

– A verset egy mesélő olvasná fel, és közben a többiek pantomimszerűen eljátszanák a hallottakat.

– A verset színjátékszerűen játszanák el. A versben előforduló nevek szerint osztanák fel a gyerekek a szerepeket, és mondanivalójukat egyes szám első személyben adták elő. Így akár 18 tanuló is szóhoz jutnak, hasznos lehetne ez a megoldás.

– Csoportmunkában dolgozva a tanulók egymást segítve írhatnák át a szöveget, és így gyakorolhatnák a mondatalkotást, az igeragozást. A gyengébb képességűek tanulhatnak társaiktól. Ők is beszélhetnek, hacsak egy rövid mondat erejéig is. De sikerélményhez jutnának!

– Kreatív fogalmazást is készíthetnek tanulóink. Ezt a legjobb csoportmunkában végezni (3-4 fő). A verset kiegészíthetnék, saját gondolataik alapján átalakíthatnák és természetesen ezt is eljátszhatnák, társaiknak bemutathatnák. A jó hangulatú kreatív munka egészen biztos meghozná gyümölcsét.

– Beszélhetünk a gyerekekkel a levél formájáról is. Érdemes ezzel bővebben foglalkozni, hiszen gyermekeink egyre több elektronikus és egyéb levéllel (reklám) találkoznak manapság. A megszólításnak és az elbúcsúzásnak számos módja van, és azt is meg kell tanulniuk, hogyan is vezessék le a feszültséget, amely a levélben felhalmozódott. A felszínen oly könnyed, játé-

kos mondatok mögött mély, olykor szomorú gyerekgondok húzódnak. A gyerekeknek meg kell tanulniuk a sorok közötti olvasást is.

Még a színvonalas nyelvtudású hallgatók is rácsodálkoztak az érdekes megszólításra, az iskolai hétköznapi színes ábrázolására, a szellemes befejezésre. Érdemes csoportba gyűjteni a német levélírás szokásos fordulatait. Ezáltal bővíthetjük a gyermekek kulturális és nyelvi ismereteit, írás- és fogalmazáskészségét.

– A versből kiindulva gyűjthetünk további német fiú- és leányneveket.

– Beszélhetünk a névadási szokásokról. Összehasonlíthatjuk a magyar és a német szokásokat (keresztnev helye, becézése, névnap...). A cél itt is az, hogy rávezessük a gyerekeket arra, hogy más népek kulturális szokásait tolerálják, tiszteletben tartásuk, amely a demokratikus viselkedés egyik legfontosabb alappillére.

– A vers alkalmas lehet arra is, hogy a ruhadarabok nevét átismételjük. Kiindulhatunk abból, amit a versben olvashatunk. Vajon mit viselhetett a lány, ami a fiúnak annyira tetszik? Utána bővíthetjük a kört, és több szempont szerint is csoportosíthatjuk. Mit viselne vajon télen és nyáron; mit viselnek a fiúk és a lányok különböző alkalmakkor; ki mit visel éppen most; kinek mi a kedvenc stílusa, esetleg még a divatról is beszélhetnénk, a csoport tudásának színvonalától függően.

– Nagyon jól csokorba lehetne szedni azokat a cselekvéseket, amelyeket a vers szereplői végeznek. Átismételhetnénk az igeragozást. Kérdés-felelet formájában bármelyik személyben és igeidőben, valamint felszólító módban is, pl. egy dobókocka segítségével. Ezt a nyelvtani feladatot nemcsak szóban, hanem írásban is hasznos lenne elvégezni.

– A versben gyakran használatos és fontos igék szerepelnek (lieben, helfen, sein, spazieren, sprechen...) Ezekhez szinonimákat lehetne gyűjteni. Ezt a munkát csoportokban és versenyszerűen is elvégezhetjük. További igéket, „ige-csokokat” lehetne gyűjteni, amelyeket különböző szempontok szerint állíthatunk össze. Pl. mit csinálnak a gyerekek a különböző napszakokban, évszakokban; szabadidejükben; egyedül; barátaikkal, szüleikkel, ünnepnapokon... stb. Ezekkel az igékkel mondatokat, párbeszédet, sőt kis történeteket is alkothatnak a tanulók.

– Felhívhatjuk a gyermekek figyelmét a versben előforduló szókapcsolatokra.

Pl.: – Aufgaben vorsagen

– auf jemanden am Gartentor warten

– jemandem einen Tanz versprechen

– Klavier spielen

– jemanden nach Hause begleiten

– auf jemanden acht haben.

Az ilyen szókapcsolatokat sokszor könnyebben megjegyzik, mint a különálló szavakat, és a németes fordulatokat könnyebben alkalmazzák. Azt is tudatosíthatjuk eközben a gyermekekben, hogy a két nyelv szerkezete nem mindig egyforma. Nem mindig elegendő a szavak formájára, a tartalmukra is ügyelnünk kell. Ezzel fejleszthetjük a gyermekek absztrakciós képességét, és kialakíthatjuk bennük azt az igényt, hogy a szövegeket ne „szó szerint”, hanem értelem szerint törekedjenek lefordítani. Ezzel utat nyitunk a magasabb szintű nyelvtudás felé.

– Gyűjthetjük a versben előforduló főneveket. Gyakori, fontos szavakkal bővíthetjük ilyen módon tanulóink szókincsét. Pl. (die Liebe, der Brief, das Kleid, die Aufgabe, das Tor, der Ausflug...) Koncentrálnak közben a névelők és az esetek stb. használatára is. A főnevekhez – hasonlóan, mint az igék esetében is tettük, – gyűjthetünk szinonimákat, vagy egy-egy főnévből kiindulva szólánccokat készíthetünk. Pl. gyűjtünk még olyan főneveket, amelyek az iskolára vonatkoznak. Ilyenkor mindig a versben előforduló szavakat adjuk meg a szólánc első tagjának.

Például gyűjts olyan főveket, amelyek a következő szavakról jutnak eszedbe: die Aufgabe, der Schulchor, der Namenstag, das Essen, das Haus. Természetesen variálható a feladat, gyűjthetünk más szófajhoz tartozó szavakat is.

– Rajzoljunk! Egyszerű kártyákat készíthetünk mi, pedagógusok is, vagy a gyerekek is. Ezeknek semmi esetre sem szabad bonyolultaknak lenniük. Készítsünk egyszerű rajzokat a vers alapján (iskola, iskolatáska, levél, ruha). Ezeknek a kis rajzoknak az az előnyük, hogy bármilyen tudásszintű csoportban alkalmazhatjuk őket. Mondhatunk/írhatunk róluk egy-egy egyszerű szót, és bonyolíthatjuk is. Akár történeteket is lehet hozzájuk írni. A másik pozitívum pedig az, hogy a gyerekek tevékenykednek, miközben saját maguk készítik rajzaikat. Alkotnak valamit, ami saját fantáziájuk, munkájuk terméke. Így átéli a teremtés örömét is, kellemes élményhez jutnak.

A sort természetesen még folytathatnánk. De már ennyiből is világosan látható, hogy egy kis gyermekvers alapján milyen sokféle hasznos feladatot készíthetünk tanulóinknak, tanulóinkkal, az egyszerűektől egészen a legbonyolultabbakig.

S most térjünk rá a vizsgálódásunk másik területére, arra, hogy nevelési szempontból mi a szerepe, jelentősége a gyerekszerelemnek.

Minden hallgató egyetértett abban, hogy létezik gyerekszerelem. Ez az érzést inkább vonzalomnak neveznék, nem tartották helyénvalónak a szerelem szó használatát.

Kialakulásának idejét és módját nem tudták meghatározni. Egyénenként változó és szubjektív dologról van szó, amely az idő és a körülmények változásával együtt válik egyre komplikáltabbá, árnyaltabbá, mind formáját, mind tartalmát illetően – mondták. Azt, hogy komolyabb kapcsolatok már 6. osztályos korban kialakulhatnak, nem vonták kétségbe.

A versben a kedves megszólítás után azonnal az a megállapítás következik, amely szerint a lány is, és a ruhája is szép. Őszinte gyerektekintet, egyszerű ténymegállapítás. Erre csak a gyermek képes, ami a szívén, az a száján is – mondták a hallgatók, a felnőttek ezzel szemben egy szimpatikus ember megpillantása után azonnal stratégiákat kezdenek felépíteni. Mindannyian egyetértettek abban, hogy az emberi kapcsolatokban és főleg azok kialakulásakor nagy szerepet játszik a külső. A szépség relatív. Hogy egy adott gyermekközösség kit tart szépnek, és milyen ruházatot csinosnak, az a csoportot domináló személyek véleményétől függ.

Azokat a gyerekeket, akik nem felelnek meg ezeknek az elvárásoknak, a többiek általában kiközösítik, a perifériára szorítják. Hódolók nincsenek, és egészen biztos, hogy ők sem bátorzkodnak ilyen leveleket írni. Csendesek lesznek (vagy akár eleve ilyenek), visszahúzódnak, esetleg magányosak és szomorúak. Előfordulhat ennek az ellenkezője is. Mindenáron be akarják bizonyítani, hogy ők is „valakik”, hangosak, agresszívek, feltűnőek lesznek.

Az idő múlásával a kapcsolatban egyre fontosabb szerepet kapnak a belső tulajdonságok, a közös cselekvések, és a külső fokozatosan veszít jelentőségéből – mondták a hallgatók. És ez a versben is így van. Csak az első sorban esik szó a külsőről – igaz, hogy szinte mindent elsőprőről lelkesedéssel –, utána egyebekről esik szó, pl. érzésekről: szeretetről, fájdalomról, vágyakról, várakozásról és cselekvésekről: segítségadásról, táncról, kirándulásról, iskolai pillanatképekről, szabad idő eltöltéséről... A versbeli fiú természetesen tudja, hogy nem helyes, amit tesz, ennek ellenére tovább folytatja, sőt másokat is belevon.

Ezt az érzést a gyerekek általában nem szégyellik, bár társaik gyakran kigúnyolják őket miatta. Ha a tanító azt észleli, hogy az osztályban létezik ilyesmi, helyesen kell tudnia kezelni. Miből vehetjük észre, hogy két gyerek kedveli egymást?

A hallgatók szerint ez nem nehéz, mivel az érintettek nem titkolják, sokszor és szívesen vannak együtt, törődnek egymással. Abban is egyetértettek, hogy egy gyerekszerelmben minden előfordulhat, beleértve a fájdalmat is, amit a vers felsorol. Azt viszont hozzátették, hogy egy-egy kapcsolatban a különböző dolgok különböző hangsúlyt kapnak. Előfordulhat,

hogy a közös tanulás a legfontosabb programjuk, de az is lehet, hogy csak a hazafelé vezető úton mennek együtt. Azonkívül lehetnek más motívumok is, amelyek ebben a versben nem jelentek meg. Ez a vers talán nem is egy konkrét esetről szól, – jegyezte meg az egyikük. A gyerekszerelmek többsége veszekedéssel, civakodásokkal kezdődik. Ezek a figyelemfelkeltés első ügyefogyott szárnypróbálgatásai. Később a közös cselekvések, a közösen eltöltött idő baráti kapcsolattá szelődülhet.

A versből azonban nem derül ki, mit válaszol a lány! A hallgatók szerint ez már nem is olyan fontos, az elindulás, a kezdeményezés, az első lépés a legnehezebb. Ha visszautasítják, a fiú abból is tanulhat.

Mindenesetre ebben a pillanatban elindult a kapcsolatteremtés. Az emberi társadalmakban az emberek közötti kapcsolatok alapvetők. Hogyan tanulják meg a gyermekek a társaikkal való együttélést, az együttélést, a közös munkát, szórakozást, a kellemes és a nehéz percek közös eltöltését, azok feldolgozását? Talán éppen az iskolában rakják le későbbi kapcsolatteremtési képességeik alapján. Ezt a fontos folyamatot nem bízhatjuk a véletlenre, figyelemmel kell kísérnünk. Főleg napjainkban, mikor is a család egyre kevésbé képes az efféle tudás közvetítésére. Az egyre kisebb, időhiánnyal küszködő családok ritkán képesek pozitív mintát nyújtani. Lekicsinylik, meg sem hallgatják gyermekeik búját-baját.

Kinevetik, mikor a gyermek arról beszél, ki volt a párja a sorakozáskor, pedig ez számára rendkívül fontos lehet. A gyermek keresi a helyét a csoportban, a hierarchiában. Mindenkinek meg kell találnia a neki megfelelő helyet, a hozzáillő partnert.

Nem ugyanúgy van ez a felnőtt társadalmakban is? Minden egészséges lelkületű ember arra törekszik, hogy a környezetében elfoglalhassa a számára elismertséget, megbecsültséget jelentő helyet. Ez a helykereső folyamat tehát már gyermekkorban elindul, nagyon helytelen dolog visszazorítani, esetleg még ki is gúnyolni.

Valamennyi hallgató be tudott számolni egy olyan esetről, amikor a pedagógus hangosan felolvasta vagy felolvastatta az órán elkapott levelet, és az íróját az egész közösség előtt megszégyenítette.

Helyeselhető-e ez az eljárás? A hallgatók egyértelműen és határozottan kijelentették, hogy a tanóra nem szerelmes levél írására való. Egyesek megütözve hallgatták, hogy ilyesmi előfordulhat, vagy költői fantáziálásnak minősítették.

A levelet el kell venni, a gyerekeknek el kell magyarázni, hogy az órán nem helyes levelezni – mondták –, de nem illik elolvasni, s főleg nem a tartalmát is ismertetni. A kívánt célt – tehát hogy a gyerekek ne levélírással foglalkozzanak az órán – úgy kell elérni, hogy senkinek ne okozunk vele lelki törést.

Miért kell vigyáznunk erre az érzésre?

A szerelem alapvetően ösztönös, tehát úgysem tudjuk kitörölni génjeinkből, mindig megmarad. Valóban megmarad, de nem mindegy, hogy milyen formában. Egészségesen vagy torzultan. Hány torz emberi kapcsolatot láthatunk magunk körül a világban. A gyermekek egyre kiválóbban kezelik a technikát, s ez nagyon örvendetes, viszont embertársaikkal egyre nehezebben tudnak együtt élni, együttműködni, a másikat elfogadni, tolerálni.

Elgépiesedő, sokszor lelketlen világunkban vigyáznunk kellene az emberi érzésekre. Lehet bármilyen technikánk, akkor is emberek maradunk, illetve embernek kellene maradnunk. S az iskolában az idegennyelv-órán is tehetünk ezért valamit. Talán még nem késő.

